

Kapitel 8

Texter skrivna på svenska

Camilla Forsberg
Gunilla Vikbrant

Inledning

I detta kapitel presenteras exempel på uttrycksätt som är vanliga i texter skrivna på svenska av studenter med svenska som modersmål. Hur man ser på och bedömer de olika uttrycksätten beror på syftet med uppgiften. Naturligtvis gäller kravet på god behandling av svenska språket för alla texter som skrivs inom verksamheten på en högskola eller ett universitet, men texter kan utformas olika beroende på syfte, mottagare och texttyp. Alla studenttexter bör till exempel ha tydlig textbindning och vara koncentrerade, men i en reflekterande text är kraven på språklig koncentration inte lika uttryckliga som i en rapport.

Strukturen i detta kapitel utgår från rubrikerna i kapitel 7 och berör områden som ofta behöver kommenteras i studenttexter. Den som vill ha utförligare beskrivningar och förklaringar om de olika faktorer som tas upp i de exempel som visas kan gå tillbaka till kapitel 7 och läsa mer.

- a) Språksituation
- b) Struktur och utformning
- c) Stycke – innehåll och markering
- d) Syntax – satser och fraser
- e) Lexikon – ord och stilnivå
- f) Tecken – interpunktion och stavning

Mest innehåll finns under avsnittet d) Syntax eftersom möjligheten till språklig variation är störst inom detta område samtidigt som det därmed är svårare att ge entydiga regler för utformningen. Avsnitten e) Lexikon och f) Tecken är däremot tydligare normerade och det finns många handböcker om språk på denna nivå som studenter själva kan använda. (Se översikt över handböcker i slutet av kapitel 7.)

I inledningen till de olika avsnitten finns råd till studenter om vad de bör uppmärksamma i sina texter. Tanken är att lärare kan ge dessa råd till studenter när en uppgift introduceras eller anknyta till råden vid genomgången av studenternas texter.

a) Språksituation

Problemformulering och syfte

Råd till studenter:

- Ange syftet med texten tydligt, helst i en enda mening.
  - Skriv avgränsade problemformuleringar som är möjliga att besvara.
  - Jämför problemformuleringarna med innehållet i texten under tiden du skriver och justera olika delar om de inte stämmer överens.
-

Ju mer omfattande en uppgift är desto viktigare är det att studenterna har språksituationen klar för sig när de börjar skriva. I längre texter, som exempelvis uppsatser och rapporter, ska en del av faktorerna dessutom presenteras explicit i texten. Det är vanligt att studenter till en början har svårt att formulera tydliga syfte- och problemformuleringar. Detta beror ofta på att de inte har fastställt innehållet för de olika faktorerna i språksituationen.

I nedanstående problemformulering framgår det att studenten har haft svårt att avgränsa syftet och att det saknas begreppsdefinitioner. De frågeställningar som studenten formulerar blir därmed svåra att besvara och det får konsekvenser för hela texten:

1.2 Frågeställning

Eftersom genusediskussionen är omfattande och vi inom ett par år kommer att arbeta med barn ser vi detta som ett tillfälle att lära oss om genus och hur vi som pedagoger kan tänka i olika situationer.

- Hur gör förskollärare för att få en genusförskola? (Hur gör förskollärarna med genusedvetet i en så kallad genusedvetförskola?)
- Hur tilltalar förskollärare pojkar respektive flickor?
- Hur använder förskollärare sitt eget kroppsspråk?
- Hur kan förskollärare arbeta med genusedvetet i förskolan?

Studenten behöver definiera de begrepp som används. I detta fall rör det sig om att skilja mellan genus och ett genusedvetet förhållningssätt eller arbetssätt. Där- efter behöver problemformuleringen begränsas och omformuleras, exempelvis till:

- Hur bemöter förskollärare pojkar respektive flickor?
- Hur kommunicerar och interagerar pedagoger med pojkar respektive flickor?

Det är viktigt att vi som lärare vägleder studenterna i att formulera effektiva frågeställningar och att de får justera frågeställningen under skrivprocessens gång med hänsyn till den litteratur som väljs. Ett bra sätt är att visa och gemensamt resonera kring goda och mindre goda exempel på problemformuleringar så att studenterna får möta konkreta exempel, inte bara abstrakta instruktioner.

Det är inte bara innehåll och avgränsningar som behöver uppmärksammas utan även hur innehållet utformas rent språkligt. I nedanstående problemformulering beskriver studenten

ett tydligt syfte, men språkligt kan innehållet uttryckas mera formellt och koncentrerat:

Syftet med *studien vi gjort* är att få en inblick i och bidra med kunskap om hur olika metoder kan stimulera *barn i sitt språk*. *Det vill säga* vårt arbete är uppbyggt utifrån frågeställningen hur pedagoger i förskolan kan arbeta för att stimulera barnens språkutveckling.

Omskrivningsförslag med större språklig koncentration:

Syftet med *vår studie* är att få en inblick i och bidra med kunskap om hur olika metoder kan stimulera *barns språkliga aktivitet*. Vårt arbete är *därför* uppbyggt utifrån frågeställningen: Hur arbetar pedagoger i förskolan för att stimulera barnens språkutveckling?

Följande exempel visar ett syfte från en studenttext som snarast är ett utkast:

Syftet med min verksamhetsförlagda utbildning, VFU, kommer att i första hand vara att ta reda på vad det är personerna lider av, sedan få de att acceptera det som serveras till dem. Tillämpa teorin till praktiken och få erfarenhet av arbetslivet. Hur kommer eleverna reagera på kostplanen? Hur kommer min relation till eleverna bli? Kommer vi se några resultat?

Studenten behöver först sortera och strukturera innehållet:

Syftet med min verksamhetsförlagda utbildning, VFU, kommer att i första hand vara att ta reda på vad det är personerna lider av och vad de accepterar att få serverat. Andra syften är att tillämpa teorin i praktiken och få erfarenhet av arbetslivet. Frågeställningarna blir därför:
Hur kommer eleverna reagera på kostplanen?
Hur kommer min relation till eleverna bli?
Kommer vi att se några resultat?

sedan koncentrera och anpassa sina formuleringar utifrån språkligt formella krav:

Huvudsyftet med min verksamhetsförlagda utbildning, VFU, är att ta reda på vilka funktionsnedsättningar som personerna har och vilken näringsriklig kost som de upplever att de kan acceptera. Ett annat syfte är att relatera erfarenheterna från VFU:n till relevanta teorier. Frågeställningarna blir därför:
Hur reagerar eleverna på kostplanen?
Hur blir min relation till eleverna?
Vilka blir resultaten?

Om studenterna tidigt både avgränsar och språkligt koncentrerar textens syfte blir det lättare för dem att göra ett ändamålsenligt urval av innehåll och att skriva texten. Därmed blir det ofta även lättare för läsarna att läsa texten eftersom den blir mera innehållsligt enhetlig.

Återgivning och kommentarer

Att skriva vetenskapliga texter innebär att man som författare ska utgå från vad andra redan har skrivit inom området och samtidigt föra fram sin egen tolkning – om det inte är ett referat eller en sammanfattning där man som författare inte får göra någon egen tolkning men ändå ska skriva om innehållet med egna ord.

Att formulera det som andra har skrivit med egna ord, sammanfoga olika författares texter och i vissa fall även kommentera detta, det vill säga skriva så kallad metatext, är svårt för många studenter. Många studenter väljer därför att använda långa citat från litteraturen, där författarna själva får presentera sina tankar, och överlåter till läsarna att ta fram vad som är viktigt i texten, se nedanstående exempel:

När jag läste följande fick jag ord på det som fanns i mina tankar.

"Hon kan också förefalla vara mindre kunnig, ja till och med mindre begåvad, än hon skulle göra om hon kunde uttrycka sig på sitt starkare språk."

"Pedagoger som undervisar dessa barn behöver då istället bli medvetna om vilka svårigheterna kan vara, så att de kan undervisa alla elever efter deras förutsättningar."
(Ladberg, s.159)

Det är detta som under min lärargärning har varit individualisering. Individualisering är en nödvändighet för att lyckas som pedagog.

När studenten uppmanades att bearbeta sin text och integrera innehållet i kurslitteraturen med sina egna reflektioner – vilket var en del av uppgiften – fick texten följande utformning:

Gunilla Ladberg satte ord på det som fanns i mina tankar när hon skrev att en elev *kan förefalla mindre begåvad* än hon/han *skulle göra om hon/han kunde uttrycka sig på sitt modersmål*. Hon skriver också att vi *som undervisar dessa elever behöver bli medvetna om vilka svårigheterna kan vara så att vi kan undervisa alla elever efter deras förutsättningar* (Ladberg 2000 s.159). Det är detta som under min lärargärning har varit individualisering. Individualisering är en nödvändighet för att lyckas som pedagog.

I den omskrivna texten har studenten skrivit allt i löpande text och sammanfogat citaten med sin egen text. Fortfarande är det främst författarens egna ord som används och citaten är i stort sett oförändrade, men osynliga. Som lärare är det svårare att se att det omskrivna exemplet innehåller så stor andel citerad text. En omskrivning som frigör sig från författarens ord skulle kunna vara:

Gunilla Ladberg (2000) satte ord på det som fanns i mina tankar när hon skrev att en elev kan prestera bättre om hon eller han får använda sitt eget modersmål istället för sitt andraspråk och att vi som lärare måste vara medvetna om de svårigheter som finns för andraspråkselever så att vi kan undervisa dem på bästa sätt. Det är detta som under min lärargärning har varit individualisering. Individualisering är en nödvändighet för att lyckas som pedagog.

Att kunna extrahera texters innehåll, oavsett deras språkliga utformning, och att kunna återge andras tankar med egna ord är en grundförutsättning för vetenskapligt skrivande. Detta är svårt för många studenter och det är därför viktigt att de får en tydlig genomgång om hur man gör detta, hur det kan se ut i text och varför det är viktigt att skriva med egna ord när andra redan har uttryckt det på ett bra sätt.

b) Struktur och utformning

Uppräkningar och jämförelser

Råd till studenter:

- Utforma delarna i uppräknings- och jämförelser på samma sätt.

Fraser eller satser i en uppräkning bör utformas på samma sätt för att bli jämförbara. Följande exempel blandar olika typer av ordgrupper i uppräknings-

För äldre informatorer är munhälsa att inte lukta illa i munnen, tandborstning och rensa emellan dem, att kunna äta allting utan att behöva vara rädd och att inte ha några stora tandvårdsräkningar.

Verbkonstruktionerna (infinitivfraserna) ”att inte lukta illa i munnen”, ”att kunna äta allting utan att behöva vara rädd” och ”att inte ha några stora tandvårdsräkningar” kombineras här med nominalfrasen ”tandborstning”. Jämförelsen fullföljs inte och asymmetrin skapar samtidigt en oklar språklig syftning för pronomenet ”dem”.

Texter blir lättare att läsa om fraser som motsvarar varandra utformas språkligt på samma sätt, det vill säga antingen som infinitivfraser eller som nominalfraser, i det ovanstående exemplet. Här nedanför finns omskrivningsförslag med endast infinitivfraser respektive endast nominalfraser:

För äldre informatorer är munhälsa *att* inte lukta illa i munnen, *att* borsta tänderna och rensa emellan dem, *att* kunna äta allting utan att behöva vara rädd och *att* inte ha några stora tandvårdsräkningar.

För äldre informatorer är munhälsa god andedräkt, regelbunden tandborstning och rengöring mellan tänderna, allsidig kost och låga tandläkar-kostnader.

Om uppräknings- utformas på samma sätt blir sambanden mera logiska och läsbarheten ökar eftersom läsarna inte behöver ändra sin tolkningsstruktur under läsningen.

I resultatredovisningar av olika slag är det också viktigt att sifferuppgifter som ska kunna jämföras utformas på samma sätt. I följande exempel blandar studenten olika beskrivningar vilket gör att läsarna själva får omvandla innehållet för att kunna göra en jämförelse mellan uppgifterna:

Samtliga är utbildade lärare. *En tredjedel* av dem har även utbildning i kompletterande ämnen. *20 procent* har bara fått utbildning under kortare studiedagar.

Samstämmighet i enheterna underlättar jämförelsen:

Samtliga är utbildade lärare. *En tredjedel* av dem har även utbildning i kompletterande ämnen. *En femtedel* har bara fått utbildning under kortare studiedagar.

Samtliga är utbildade lärare. *Cirka 30 procent* av dem har även utbildning i kompletterande ämnen. *20 procent* har bara fått utbildning under kortare studiedagar.

I studenttexter ser man ofta även att sifferuttryck skrivs med både bokstäver och siffror. Grundregeln är att endast korta talangivelser (upp till tolv eller tjugo) som inte är viktiga för innehållet ska skrivas med bokstäver. Regeln gäller alltså inte varje gång ett tal mellan ett och tjugo nämns i en text, utan det måste anges i förhållande till vad talen representerar.

I nedanstående exempel anger studenten sifferuttryck med både siffror och bokstäver vilket gör det svårare att jämföra uppgifterna med varandra:

Det var 53 lärare som besvarade enkäten och 100 enkäter som delades ut. I de frågor som togs med i resultatet fanns det två interna bortfall vilket redovisas i resultatdelen.

Antalet specialpedagoger som ingår i undersökningen är 25 stycken och antalet elevassistenter är tolv.

Det blir också svårare för läsarna att snabbt överblicka resultaten eftersom de döljs i den omgivande texten när de anges med bokstäver. Siffror syns tydligare när de är omgivna av bokstäver:

Antalet specialpedagoger som ingår i undersökningen är 25 stycken och antalet elevassistenter är 12.

Det går alltså inte att automatiskt följa grundregeln, utan syftet med antalsangivelserna och deras relation till andra sifferuppgifter får avgöra om de ska anges med bokstäver eller siffror.

c) Stycke – innehåll och markering

Styckeindelning

Råd till studenter:

- Gör ett nytt stycke när du börjar en ny tanke.
  - Använd indrag eller blankrad som styckemarkering.
-

Grundregeln är att ett stycke ska innehålla en tanke, eller åtminstone samma ämne. Ett nytt stycke markerar att något nytt påbörjas och att läsarna i viss mån ska tänka annorlunda. I nedanstående exempel införs ett nytt innehåll i slutet av stycket och borde därför vara inledningen till ett nytt stycke istället:

I köket där jag befann mig under hela min VFU-tid lagas det inte bara vanlig ”skolmat” utan man tänkte även mycket på näringslära och kroppens behov. Man har även personer som är över-/underviktiga och personer med olika funktionsnedsättningar i åtanke *samt tar emot praktikanter som har det svårt på arbetsmarknaden själva.*

Nya stycken ska alltså innehålla något nytt innehåll jämfört med de omgivande styckena. Det är författarens uppgift att avgöra och markera dels vilka delar som hör nära ihop genom att låta dem stå inom samma stycke, dels vad som nytt i sammanhanget och därför bör skrivas i ett eget stycke. Nya stycken ska markeras med antingen indrag eller blankrad. Så kallade radstycken eller hybridstycken, där en ny mening börjar i vänstermarginalen utan vare sig blankrad eller indrag, ger ett osäkert intryck och visar att författaren inte har tänkt igenom sin styckeindelning i förhållande till innehållet. Radstyckena lämnar visserligen ofta tomt utrymme till höger i texten men ger inte läsarna någon vägledning om hur innehållet ska delas upp. Radstycken riskerar även att bli osynliga om de slutar långt in på raden (se rad 7 i exemplet nedan).

Följande exempel innehåller så kallade raddstycken och strukturen ger ett intryck av att studenten skriver ner sina tankar efterhand som de dyker upp, som i ett första utkast:

Jag anser att textförfattaren har ett ganska bra ordförråd. Problemet är att han/hon inte riktigt vet hur meningarna skall formuleras så att det blir korrekt. Rak ordföljd fungerar 5 av 6 gånger i texten.

Verben i texten är skrivna med korrekt böjningsform, likaså adjektiven.

Ordet ”humor film” är särskrivet.

Eleven bör arbeta vidare med både interpunktion och kommatering. Han eller hon verkar dock ha förstått att man skall använda stor bokstav efter stora skiljetecken.

Jag ser att det finns alla förutsättningar för att eleven ska kunna utveckla sitt skriftspråk.

Dock måste han eller hon arbeta mer med korrekt meningsbyggnad.

Texter med radstycken ställer höga krav på läsarnas tolknings- och samordningsförmåga. Om texten istället utformas med tydlig styckemarkering får läsarna tydliga signaler om hur innehållet hänger samman:

Jag anser att textförfattaren har ett ganska bra ordförråd. Problemet är att han/hon inte riktigt vet hur meningarna skall formuleras så att det blir korrekt. Rak ordföljd fungerar 5 av 6 gånger i texten. Verben i texten är skrivna med korrekt böjningsform, likaså adjektiven. Ordet ”humor film” är särskrivet.

Eleven bör arbeta vidare med både interpunktion och kommatering. Han eller hon verkar dock ha förstått att man skall använda stor bokstav efter stora skiljetecken.

Jag ser att det finns alla förutsättningar för att eleven ska kunna utveckla sitt skriftspråk. Dock måste han eller hon arbeta mer med korrekt meningsbyggnad.

Beroende på innehållet i en text kommer styckena att bli olika långa – längre stycken för resonemang och kortare stycken för klara slutsatser. Det bästa för läsarna är om texten har tankemässigt sammanhållna stycken, tydlig grafisk styckemarkering (indrag eller blankrad) och varierad styckelängd.

d) Syntax – satser och fraser

Satsradning

Råd till studenter:

- Låt längre huvudsatser stå som egna meningar.
  - Bind ihop kortare huvudsatser istället för att bara sätta ut punkt eller kommatecken.
  - Variera meningslängden.
-

I studenttexter är det vanligt att huvudsatser skrivs efter varandra utan någon tydlig textbindning, det vill säga antingen med punkt, med kommatecken eller med enbart ett additivt 'och' emellan. Detta kallas för satsradning. (Ibland räknas endast uppradning av huvudsatser med kommatecken emellan som satsradningar, men effekten blir den samma även om man sätter in punkter eller enbart ett 'och'.) I faktatexter signalerar satsradningar skrivande på nybörjarnivå som ofta ger en ojämn läsning, speciellt om huvudsatserna är korta, eftersom den språkliga kopplingen mellan meningarna blir otydlig. Här är ett exempel på satsradning där huvudsatser samordnas med kommatecken:

Detta kan man koppla till Feldman som tar upp att man ska kunna känna igen och tolka vissa icke-verbalt språk, detta är en tydlig sak som bekräftar att tjejer som bara vill ha spänning av att vara elaka har uppnått målet när de har fått den andra att gråta, då har de verkligen kontroll över situationen och relationen och vet exakt var de har personen.

Istället för kommatecken bör studenten sätta ut punkter mellan huvudsatserna och därmed på ett tydligare sätt styra läsningen. Nedan följer några exempel på satsradningar där huvudsatser samordnas med "och" vilket ger ett intryck av uppräknings. Studenterna verkar fylla på med innehåll utan att markera för läsarna – eller för sig själva – hur de olika delarna språkligt är kopplade till varandra:

Det jag kan tycka är intressant är att de flesta eleverna i klassen har en invandrarbakgrund, *och* jag kan tycka att man bör arbeta då och då med nya och svåra ord man finner i en text. *Och* framför allt att träna på sin svenska.

Undervisningen ska ske i samspel mellan läraren och eleverna *och* jag anser att alla ska få komma till tals.

Texterna blir lättare att läsa om "och" stryks och ersätts med punkt:

Det jag kan tycka är intressant är att de flesta eleverna i klassen har en

invandrarbakgrund. Jag tycker att man bör arbeta då och då med nya och svåra ord man finner i en text. Framför allt bör man träna på sin svenska.

eller ersätts med en annan, tydligare konstruktion:

Undervisningen ska ske i samspel mellan läraren och eleverna. *Det är viktigt att alla får komma till tals.*

Undervisningen ska ske i samspel mellan läraren och eleverna *där* alla ska få komma till tals.

Fristående bisatser

Råd till studenter:

- Skriv fullständiga meningar.
  - Låt bisatser ingå i huvudsatsen.
-

I studenttexter är det vanligt med så kallade fristående bisatser, det vill säga bisatser som skrivs som en egen grafisk mening med stor bokstav. Orsaken är ofta att studenter vill skriva kortare meningar eller missbedömer funktionen hos kommatecken och punkt, som i följande exempel:

Jag insåg hur viktigt det var. *Att visa att man lyssnar på dem och att deras åsikter betyder något.*

Fristående bisatser är inte grammatiskt korrekta och de minskar läsbarheten eftersom de bryter naturliga samband i texten. Huvudregeln är att bisatser ska ingå i en huvudsats. Bisatser kan avskiljas med kommatecken men de kan inte bilda självständiga meningar. Det är vanligt att man bryter mot denna regel i skönlitterära texter för att uppnå en viss effekt, men då är det ett medvetet normbrott. I formella texter bör man följa den grammatiska normen för meningsbyggnad. Följande exempel innehåller fristående bisatser som istället bör ingå i huvudsatsen, gärna avskilda med ett kommatecken:

Enligt studier som Englund tog upp i artikeln tvivlade många förskollärare på sin förmåga att lära ut på ett nytt sätt. *Vilket ledde till att förskollärarna fortsatte utläring med ljudmetoden med en bokstav i taget istället för att använda nya metoder.*

Istället för att enbart hålla en formell undervisning så delades barnen upp i två grupper. *Där den ena gruppen fick "vanlig" undervisning medan den andra fick gå iväg med oss och bygga en vikingaby.*

Trots att de förekommer över stora områden, så ser de ungefär likadana ut var man än kommer. *Vilket talar för att det är någonting som har planerats från högre ort.*

Följderna av att skriva på detta sätt brukar bli uppenbara om man läser texten högt eftersom det då är tydligt att sambanden i texten bryts; en punkt markerar en paus i läsningen på cirka en sekund

när man läser högt. Om studenten är orolig för att meningarna ska bli för långa kan de fristående bisatserna i vissa fall göras om till fullständiga huvudsatser:

Enligt studier som Englund tog upp i artikeln tvivlade många förskollärare på sin förmåga att lära ut på ett nytt sätt. *Det ledde till att förskollärarna fortsatte utlärnin med ljudmetoden med en bokstav i taget istället för att använda nya metoder.*

Istället för att enbart hålla en formell undervisning så delades barnen upp i två grupper. *Den ena gruppen fick "vanlig" undervisning medan den andra fick gå iväg med oss och bygga en vikingaby.*

Språkliga sambandssignaler

Råd till studenter:

- Skriv ihop det som hör ihop.
  - Använd språkliga sambandssignaler för att visa hur de olika delarna i en text hänger ihop.
  - Var konsekvent när du använder språkliga sambandssignaler och kontrollera att de kombineras på ett korrekt sätt.
-

Textbindningen är en viktig del i skrivandet. Om textbindning saknas eller är bristfällig i en text läggs ansvaret på läsarna att tolka hur de olika delarna i texten hör ihop.

I följande exempel tar studenten upp ett brett område där de olika delarna som nämns inte kopplas samman vare sig språkligt eller genom sin placering. För att förstå texten krävs det att läsarna själva både håller isär och för samman de olika delarna av textens innehåll:

Genus är i dagens samhälle ett omtalat och stort forskningsområde. Pedagogernas arbete är bland annat att se varje barn utifrån deras förutsättningar och möjligheter. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, allas lika värde, jämställt mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta (Styrdokumentet) är de fem värdegrunderna i Lpfö 98 som varje förskollärare skall arbeta efter. Manligt och kvinnligt, jämställdhet och ojämställdhet, kännetecknas av ordet genus. Det är inte det rent biologiska begreppet för att vara man eller kvinna utan det är ett begrepp som används för att påvisa de kulturella och sociala aspekterna av könet, alltså det som är obeständigt.

Det är viktigt att studenten får hjälp att strukturera innehållet så att det blir tydligt för läsarna hur de olika innehållsdelarna hänger ihop. Ett bra sätt att göra detta brukar vara att skriva varje mening för sig, precisera innehållet i dem och sedan se vilka delar som hör ihop:

Genus är i dagens samhälle ett omtalat och stort forskningsområde.
(a: *begreppet genus*)

Pedagogernas arbete är bland annat att se varje barn utifrån deras förutsättningar och möjligheter.
(b: *pedagogers uppgift*)

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, allas lika värde, jämställt mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är de fem värdegrunderna i Lpfö 98 som varje förskollärare skall arbeta efter.
(c: *pedagogers uppgift, värdegrund*)

Manligt och kvinnlig, jämställdhet och ojämsälldhet, kännetecknas av ordet genus.
(d: *värdegrund, begreppet genus*)

Det är inte det rent biologiska begreppet för att vara man eller kvinna utan det är ett begrepp som används för att påvisa de kulturella och sociala aspekterna av könet, alltså det som är obeständigt.
(e: *begreppet genus*)

Omskrivningsförslag med endast dispositionsförändringar:

(a) Genus är i dagens samhälle ett omtalat och stort forskningsområde.
(c) Det är inte det rent biologiska begreppet för att vara man eller kvinna utan det är ett begrepp som används för att påvisa de kulturella och sociala aspekterna av könet, alltså det som är obeständigt. (d) Manligt och kvinnlig, jämställdhet och ojämsälldhet, kännetecknas av ordet genus. (e) I Lpfö 98 som varje förskollärare skall arbeta efter anges de fem värdegrunderna: människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, allas lika värde, jämställt mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta. (b) Pedagogernas arbete är bland annat att se varje barn utifrån deras förutsättningar och möjligheter.

Det ovanstående exemplet skulle naturligtvis kunna bli ännu tydligare om studenten också markerade sambanden tydligare rent språkligt.

I nedanstående exempel staplar studenten fakta och information i korta stycken utan tydliga språkliga kopplingar, vilket gör det svårt att få en överblick över innehållet:

Jag har under min första termin på Lärarutbildningen vid Högskolan i Kristianstad haft två veckors verksamhetsförlagd utbildning, VFU.

Min första inriktning på lärarutbildningen är Idrott och hälsa med inriktning mot äldre barn.

Jag utförde min VFU hos en idrottslärare på en högstadieskola i en mindre stad.

Min lärarutbildare på fältet, LUF, var en mycket engagerad manlig lärare. På skolan fanns två idrottslärare och jag följde även den andra läraren vid några tillfällen. Den andra läraren var en relativt nyutexaminerad manlig lärare.

Jag följde mest min LUF men fick även hjälpa till på och delta vid den andra lärarens lektioner.

Min LUF undervisar sju klasser och tre grupper i självvald aktivitet,

sk SA. Den andra läraren undervisar fem klasser.

I årskurs 7 och 8 är idrottsundervisningen uppdelad mellan tjejer och killar, medan den i 9:an är integrerad. Jag deltog i lektioner med båda könen, både enskilt och ihop.

Jag ska nu redogöra för en del av mina erfarenheter och upplevelser under min VFU. Jag kommer att knyta an detta till litteratur och styrdokument.

Avsnittet ger ett hackigt intryck eftersom man ofta måste stanna upp i läsningen vid punkter och nya stycken. Om studenten dels skriver ihop det som hör ihop i samma stycke, dels sätter in språkliga sambandssignaler binds innehållet samman och texten får ett bättre ”flyt”, det vill säga läsarna leds genom texten och behöver inte själva tolka hur olika delar hänger ihop:

Jag studerar på Lärarutbildningen vid Högskolan i Kristianstad och har Idrott och hälsa med inriktning mot äldre barn som första inriktning. Under min första termin har jag haft två veckors verksamhetsförlagd utbildning, VFU, hos en idrottslärare på en högstadieskola i en mindre stad.

På skolan fanns två idrottslärare en mycket engagerad manlig lärare, min lärarutbildare på fältet, LUF, och en relativt nytexaminerad manlig lärare. Min LUF undervisar sju klasser och tre grupper i självvald aktivitet, så kallad SA. Den andra läraren undervisar fem klasser. Jag följde mest min LUF men fick även hjälpa till och deltaga vid den andra lärarens lektioner. I årskurs 7 och 8 är idrottsundervisningen uppdelad mellan tjejer och killar, medan den i 9:an är integrerad. Jag deltog i lektioner med båda könen, både enskilt och ihop.

Jag ska nu redogöra för en del av mina erfarenheter och upplevelser under min VFU. Jag kommer att knyta an detta till litteratur och styrdokument.

Genom att tydligt markera strukturen i en text med hjälp av språkliga sambandssignaler visar man läsarna hur texten är uppbyggd och ska förstås. Om de språkliga sambandssignalerna används konsekvent blir det lättare för läsarna att sortera och tolka innehållet. Formuleringen *å ena sidan* kräver sin andradel *å andra sidan* och uppräkningsordet *för det första* bör minst följas av *för det andra*, och gärna även *för det tredje*. Om något led i uppräkningsordet saknas eller ändras efterhand är risken stor att läsarna letar efter de andra delarna och bromsas i läsningen eftersom de får gå tillbaka i texten.

Att de språkliga sambandssignalerna är otydliga i en text kan tyda på att författaren inte har strukturen klar för sig själv när hon eller han skriver och därmed (omedvetet) lägger över ansvaret på läsarna att själva sortera innehållet. Det kan också bero på att studenten har ändrat sin tankegång under skrivandet eller ändrat i vissa delar av sin text utan att se hur de nya formuleringarna passar i sammanhanget. Nedan följer exempel där studenter har ändrat strukturen under skrivandet så att något led blir asymmetriskt:

Den första punkten var närvaro, vilket innebär att individen håller utsatta tider på ett tillfredställande sätt. *Nummer två* är social kompetens, vilket innebär att individen ska kunna samarbeta och prata med andra människor. *Den tredje punkten* är kompetensen, vilket innebär vad individen lärt sig.

Det finns tre olika sätt att ingå ett anställningsavtal:

- *Det första* och mest vanliga är skriftligt avtal som är ett kontrakt mellan arbetsgivaren och arbetstagaren.
- *Det andra* är muntligt avtal vilket inte hindrar att det senare bekräftas i skriftligt avtal.
- *Konkludent* avtal innebär...

Inledningsvis läste jag igenom... *Steg 2* blev att anteckna...

Tydligheten i dispositionen ökar, och därmed även läsbarheten, om studenterna utformar de språkliga sambandssignalerna symmetriskt: *den första punkten, den andra punkten, den tredje punkten; det första är, det andra är, det tredje är* och *steg 1, steg 2*.

Det är även vanligt att språkligt etablerade konstruktioner blandas ihop i studenttexter, exempelvis:

Man bör vara försiktig med exploatering av delområdet, *dels* med tanke på det kostsamma förarbetet *men även* med tanke på hur en ökad exploatering av området starkt skulle påverka kringliggande fornlämningar.

Ofullständiga konstruktioner av detta slag påverkar läsningen genom att läsarnas förväntningar på textens språkliga utformning inte infrias. De ofullständiga konstruktionerna kan dessutom ge ett intryck av att studenten inte fullt behärskar de språkliga uttrycken eller har slarvat med textkontrollen. Konstruktioner som 'dels-dels' (utan ett 'och' emellan), 'både-och', 'såväl-som', och 'ju-desto' är tydligt presenterade i olika språkhandböcker som studenterna bör känna till. (Se översikt över handböcker i slutet av kapitel 7.)

Fundament

Råd till studenter:

- Använd fundamentet för att visa hur olika meningar hänger ihop.
-

Fundamentet är en viktig del att nyttja i textbindningen. Med fundament menas första platsen i en huvudsats, det vill säga den satsdel som står framför det första tidsböjda (finita) verbet. Fundamentet innehåller endast en satsdel, men själva satsdelen kan bestå ett ord eller en hel fras. Olika dispositionsprinciper bygger på vad man väljer att sätta i fundamentet, exempelvis kronologisk, tematisk eller emfatisk disposition (Se kapitel 7 för mer information om dispositionsprinciper). I följande exempel står subjektet "jag" i fundamentet i alla huvudsatserna:

Jag tycker att lärarnas pedagogiska ledarskap var mycket bra. *Jag* tyckte att lärarna var väldigt kreativa och öppna när de arbetade med barnen. *Jag* tyckte det var mycket intressant att höra barnens egna teorier.

När samma fundament upprepas, som i exemplet ovan, markeras inga samband i texten utan det blir istället en uppräknings av information kring en person eller ett tema, så kallad temaupprepning. För att öka textbindningen kan man variera innehållet i fundamenten genom att låta det som man har talat om senast bli utgångspunkten i nästa mening, så kallad temaprogession:

Jag tycker att lärarnas pedagogiska ledarskap var mycket bra. *De* var väldigt kreativa och öppna när de arbetade med barnen. *Det* var mycket intressant att höra barnens egna teorier.

I nedanstående exempel har studenten inte utnyttjat fundamentet till att binda samman innehållet i texten. Placeringen av ”*jag*” i fundamentet ger även ett starkt fokus på studenten själv istället för på den verksamhet som ska beskrivas:

Jag började mitt projekt med att på måndagmorgonen inleda en introduktion inför de kommande dagarna och vad vi skulle jobba med. *Jag* hade ett författarporträtt om Astrid Lindgren strax efter den korta introduktionen på morgonen. *Jag* började med att visa en bild på Astrid, och frågade eleverna ifall de visste vem hon var. *Sedan* växte en tankekarta på tavlan fram om Astrid.

Textens innehållsliga samband skulle kunna presenteras tydligare om studenten lyfte fram verksamheten och använde tidsangivelser för att markera textbindningen:

Jag inledde mitt projekt på måndagmorgonen med en introduktion om vad vi skulle jobba med de kommande dagarna. *Strax efter den korta introduktionen* hade jag ett författarporträtt om Astrid Lindgren. *Först* visade jag en bild på henne och frågade eleverna ifall de visste vem hon var. *Sedan* växte en tankekarta på tavlan fram om henne.

Hur man som författare väljer att utnyttja fundamentet beror på vilken typ av text man vill skriva. Texter som i huvudsak använder temaupprepning upplevs ofta som mera statiska eftersom innehållet håller sig inom ett avgränsat tema, medan texter med i huvudsak temaprogession ofta upplevs som mera dynamiska eftersom fokus i texten skiftar. Grundstrukturen är att man i en mening ska utgå från det som är känt i sammanhanget – temat – och sedan presentera det som är nytt – remat. Jämför följande exempel där det första inte tar hänsyn till tema–rema-principen utan presenterar ny information i början och det andra är omskrivet så att det blir en logisk följd mellan känd och ny information:

Man *byggde till* (= rema) den breda längan i norr, placerade altaret i söder och vände därmed hela kyrkans längdriktning till nord-sydlig riktning. *Genom en gåva från hovmarskalken* (= rema) blev *denna tillbyggnad* (= tema) möjlig. *Denne man* (= tema) hedrades vid sin bortgång genom att man byggde upp ett murat valv på kyrkogårdens södra del där begravde hans kropp.

Man *byggde till* (= rema) den breda längan i norr, placerade altaret i söder och vände därmed hela kyrkans längdriktning till nord-sydlig riktning. *Denna tillbyggnad* (= tema) blev möjlig genom en gåva från hovmarskalken (= rema). *Denne man* (= tema) hedrades vid sin bortgång genom att man byggde upp ett murat valv på kyrkogårdens södra del där begravde hans kropp.

Subjektsregeln

Råd till studenter:

- Ange vem som gör vad i en text.
  - Använd bara underförstådd information där den inte kan misstolkas.
-

I mera formella och opersonliga texter är det vanligt att innehållet komprimeras språkligt så att vissa led i meningar utesluts eller blir otydliga. För att det ska bli tydligt för läsarna är det viktigt att det framgår vem eller vilka som är subjekt i en mening och som ska knytas till den aktuella handlingen i texten. I nedanstående mening är subjektet underförstått och måste läsas in mellan raderna:

Denna text kräver en viss förförståelse och god allmänbildning för att kunna tillgodogöra sig dess innehåll.

Det framgår inte explicit vem som ska tillgodogöra sig innehållet. Den underförstådda informationen är i många fall självklar utifrån sammanhanget, men ur språklig synpunkt är det dock bäst att skriva ut ett tydligt subjekt om man vill begränsa läsarnas tolkningsutrymme och minska risken för felaktiga syftningar:

Denna text kräver en viss förförståelse och god allmänbildning *hos läsarna* för att *de* ska kunna tillgodogöra sig dess innehåll.

Ju mer underförstådd information det finns i en text, desto större krav ställs det på läsarnas förmåga att själva lägga till den information som saknas och därmed ökar även risken för feltolkningar. I följande exempel är det underförstådda innehållet inte självklart utan kan utifrån sammanhanget tolkas som antingen pedagogernas eller barnens förmåga:

Varför ställer pedagogerna in en hel aktivitet för barnen på grund av förändringarna? Kanske varierar detta från verksamhet till verksamhet beroende på pedagogers erfarenheter och tillit till förmågan.

Beroende på vad läsarna utifrån sina egna erfarenheter tolkar in som underförstådd information får texten olika innebörd – oavsett vad studenten har avsett.

Formellt och informellt språk

Råd till studenter:

- Tänk på att alla texter som skrivs under en utbildning är mer eller mindre offentliga; texter kan ha personliga drag men ska inte vara privata.
  - Ta bort talspråkliga drag.
  - Utgå från läsarnas perspektiv.
  - Tona ner författarens närvaro i texten.
-

Många studenttexter innehåller drag av talspråk eller fyllnadsord som gör dem okoncentrerade, ”pratiga”, exempelvis:

Något som vi kunde ha gjort för att öka validiteten på vår undersökning var att vi kunde ha använt oss av både intervju och observation som metoder. Det första vi insåg att vi var tvungna att göra var att begränsa oss. Gården innehåller flera olika marker som har mycket värdefullt i sig. Vi kom ganska snart fram till att det inte fanns möjlighet att undersöka allt i detalj, så vi har gjort en översiktlig undersökning över de områden som vi fann hade höga natur- och kulturvärden.

Som underlag för muntliga manus kan en sådan stil passa bra men inte i formella texter där kravet på innehållslig koncentration är starkare. Okoncentrerade texter ger intryck av att vara en form av informellt tankeskrivande (läs mer om tankeskrivande och presentationsskrivande i kapitel 1) istället för att representera det förväntade presentationsskrivandet:

För att öka validiteten på vår undersökning kunde vi ha använt både intervju och observation. Eftersom det inte var möjligt att undersöka allt i detalj har vi begränsat oss till att göra en översiktlig undersökning över områden med höga natur- och kulturvärden.

Det är även vanligt att studenter använder långa omskrivningar för att uttrycka ett innehåll som skulle kunna skrivas mera precist, som i följande exempel:

I den förenklade texten har man tagit hänsyn till att den som är avsedd att läsa den texten har ett begränsat svenskt ordförråd. Av den anledningen använder man sig av mer vardagliga ord och begrepp.

Detta ger ett omständligt intryck och visar att texten är skriven utifrån författarens tankar och inte utifrån läsarnas förståelse. Även sådana formuleringar bör koncentreras utifrån kraven på formellt skriftspråk:

I den förenklade texten har man tagit hänsyn till att läsaren har ett begränsat svenskt ordförråd och därför används mer vardagliga ord och begrepp.

I följande exempel försöker studenten stoppa in mycket information i en enda mening, vilket gör att det blir svårt för läsarna att se vad som är viktigt i sammanhanget:

X är ett område som har möjligheter att användas av fler som ett variationsrikt område med flera upplevelser där plats går att skapa för umgänge med både naturen och kulturen.

Ett sätt att koncentrera ovanstående exempel är att markera nyckelorden i texten och sedan se vilka övriga delar av innehållet som blir viktiga i sammanhanget:

X är ett område som har möjligheter att användas av fler som ett variationsrikt område med flera upplevelser där plats går att skapa för umgänge med både naturen och kulturen.

och sedan föra ihop det viktigaste genom att ta bort överflödiga information:

X är ett *variationsrikt* område där det går att skapa plats för *upplevelser* av både *natur* och *kultur*.

Ju mer formell och vetenskaplig en skrivuppgift är desto mer koncentrerad bör den vara. Mindre styrda akademiska texter kan vara mera informellt skrivna. Därför kan exempelvis en reflektion ha talspråkliga drag men den ska inte vara talspråklig i stort, eftersom den som utbildningsuppgift i någon mån är en offentlig text.

I många vetenskapliga texter bör även personen bakom texten, *jag/vi*, tonas ner så att innehållet framträder tydligare (se även avsnittet Fundament). Jämför följande exempel som har samma innehåll men där det senare ger ett mer formellt språkligt intryck genom att talspråkliga drag har tagits bort liksom författaren som är oviktig i detta sammanhang:

Det går *ju* att följa händelseförloppet men *om jag ska vara ärligt får jag gissa* vid några tillfällen. En viss struktur *kan jag tycka* att det finns.

Det går att följa händelseförloppet även om det är otydligt vid några tillfällen. Det finns en viss struktur.

Följande exempel visar en alltför personlig text med stora inslag av talspråk:

Den typiska dietisten är ofta ”fyrkantig”, de följer bokens rena fakta genom att exempelvis ersätta kolhydrater med vitaminer. Så gör inte jag och X, det X lärt mig är att man måste börja betinga hjärnan hos personen som man vill ska ändra sina matvanor genom att motivera personen. Ett exempel är när X sa att vattenmelon innehåller mycket testosteron vilket ger oss män bättre erektion, den innehåller vissa ämnen som även finns i Viagra.

Texten behöver koncentreras och anpassas mer till skriftspråkets krav på effektivitet, bland annat bör upprepningar strykas:

Typiska dietister är ofta ”fyrkantiga”. De följer bokens rena fakta genom att exempelvis ersätta kolhydrater med vitaminer. De teorier som min handledare utgår ifrån är att man måste börja betinga hjärnan hos personen som man vill ska ändra sina matvanor genom att motivera personen. Ett exempel på detta är att berätta att vattenmelon innehåller mycket testosteron och vissa ämnen som finns i Viagra.

Upprepningar och utfyllnadsord är naturliga i talat språk som är flyktigt, men i skrift kan läsarna gå tillbaka i texten och läsa om det som var oklart om de inte förstår något avsnitt och då är upprepningar oftast överflödiga information.

I nedanstående exempel blandar studenten fakta och reflektioner vilket gör att texten inte blir språkligt enhetlig. Texten ger intryck av att vara nedskriven utifrån studentens osorterade tankar:

Litteraturstudie med inslag av beteendestudier. Studera människors vanor utifrån bland annat deras kroppsform och om den stämmer överens med vad de konsumerar. X har guidat och gett förslag hur jag kan tänka genom att både förklara och ge artiklar som jag läst. Genom att läsa olika sorters litteratur, bland annat artiklarna och sedan tänka utifrån de och min samt X:s kunskap skapa en måltid som ska utgöra hela det dagliga behovet för personerna jag arbetat med.

Texten kan fungera som personliga anteckningar – en tanketext – men inte som underlag för någon form av bedömning.

Även om reflektioner ofta innebär friare former av skrivandet är det viktigt att reflekterande texter är tydliga och lätt kan förstås av läsarna. Reflektion på akademisk nivå innebär inte ett fritt, ostrukturerat tankeflöde. En akademisk reflektion har en mottagare som är intresserad av sakinnehållet i texten. Texten behöver därför få en enhetlig, formell struktur som bättre stämmer överens med förväntningarna på en akademisk text, det vill säga en text som innehåller fullständiga meningar, är mindre talspråklig och mer koncentrerad:

Jag har använt mig av ett tiotal artiklar som jag har fått av min handledare. Dessa utgör sammanfattningar av vetenskapliga artiklar som han har skrivit och som handlar om hur hjärnan kan styra och påverka våra kostvanor. I tillägg har jag använt mig av litteratur som rör hälsa och mat och som har gett insikter i hur en bra kostplan kan vara upplagd. De titlar jag använt mig av är ...

e) Lexikon – ord och stilnivå

Pronomen

Råd till studenter:

- Kontrollera att pronomen har rätt syftning.
  - Använd formella eller neutrala pronomen i vetenskapliga texter.
(- Använd hellre formen *de* än *dem* om du är osäker.)
-

I studenttexter är det vanligt att de formella reglerna för användning och stavning av pronomen inte alltid följs. Det vanligaste är att studenter har svårt att skilja mellan subjektsformen *de* och objektsformen *dem*. Grunden till detta är att vi uttalar orden likadant i talspråk: *dom*. Den talspråkliga formen *dom* är en tydlig signal till läsarna att texten har en vardaglig karaktär och därför bör den stavningen undvikas i alla formella texter. Däremot kan ordet *dom* användas i transkriptioner av talat språk tillsammans med ordvarianter som *ja* (för *jag*), *mej* (för *mig*) och *å* (för *och*) för att markera en talspråklig stil. Att inte kunna skilja mellan formerna *de/dem* i text eller använda den talspråkliga varianten *dom* visar på en grammatisk osäkerhet:

Detta visar *dem* genom att ta upp de åtgärdsprogram som skolan utformat. Det viktiga var framför allt att *dem* lärde sig något, inte bara om hur vikingar hade det, hur *dom* levde eller hur *dom* bodde utan även om samarbete.

I formella texter bör man använda de formella formerna *de/dem* och andra neutrala former som

mig och *sig*, för att undvika att läsarna fastnar i textens yta och börjar fundera över om det kan finnas andra eventuella brister i texten:

Detta visar *de* genom att ta upp de åtgärdsprogram som skolan utformat.
Det viktiga var framför allt att *de* lärde sig något, inte bara om hur vikingar hade det, hur *de* levde eller hur *de* bodde utan även om samarbete.

Om studenter är osäkra på hur de ska använda formerna *de/dem* kan de prova med att byta ut dem mot *jag/mig* eller *vi/oss*. Subjektsformen *de* motsvaras *jag/vi* och objektsformen *dem* motsvaras *mig/oss*. När man byter ut *de/dem* mot andra pronomen brukar de flesta studenter tydligt kunna avgöra vilken form det är som är korrekt:

Detta visar *jag* genom att ta upp de åtgärdsprogram som skolan utformat.
*Detta visar *mig* genom att ta upp de åtgärdsprogram som skolan utformat.
Detta visar *vi* genom att ta upp de åtgärdsprogram som skolan utformat.
*Detta visar *oss* genom att ta upp de åtgärdsprogram som skolan utformat.

I sammanhanget är det också intressant att påpeka att många studenter som kan engelska inte har några problem med att välja rätt form av pronomen *they/them* när de skriver texter på engelska. För att bli säkrare när de skriver texter på svenska kan de jämföra: där det på engelska skulle stå *they* ska det på svenska stå *de*, och där det skulle stå *them* ska det på svenska stå *dem*.

Även pronomen som *sin/sitt/sina* och *hennes/hans/deras* kan ställa till problem. Regeln är att man ska använda *sin/sitt/sina* när man vill syfta på samma person som subjektet och *hennes/hans/deras* när man vill syfta på någon annan än subjektet. Exempel:

Många föräldrar tror så gott om *sina* barn (= föräldrarnas egna barn)
Många föräldrar tror så gott om *deras* barn (= någon annans barn)

Hon talar om *sin* undersökning (= hennes egen undersökning)
Hon talar om *hennes* undersökning (= någon annans undersökning)

...och eleverna ska utveckla *sina* kunskaper i både praktik och teori.
(=elevernas egna kunskaper)
...och eleverna ska utveckla *deras* kunskaper i både praktik och teori.
(=någon annans kunskaper)

Det är viktigt att pronomen, som ju är ersättningsord i en text, används så att syftningen blir tydlig och eventuella missförstånd kan undvikas.

Särskrivning

Råd till studenter:

- Skriv ihop ord som bildar ett gemensamt ord.
  - Läs texten högt för att lättare upptäcka särskrivningar.
  - Lita inte på datorns stavningsprogram.
-

Särskrivning är ett vanligt fenomen i studenttexter. Förklaringen kan bland annat vara inflytande från engelskan eller en anpassning till otillräckliga stavningsprogram. Särskrivningar ger framför allt en ojämn läsrytm och överlämnar till läsarna att föra samman innehållet eftersom mellanrummet mellan orden anger att det ska vara en kort paus:

verksamhetsförlagda utbildningen, helhets syn, litteratur sök, examens
arbete, mobbnings situation, genus perspektiv, drama övningar, utevistelse
dag

Särskrivningar kan ibland även leda till missförstånd eftersom de uppdelade orden i vissa fall har olika betydelser jämfört med sammansättningen:

Jag gjorde min praktik hos en *engelsk lärare* (= läraren har engelskt ursprung)
Jag gjorde min praktik hos en *engelsklärare* (= läraren undervisar i engelska)

I följande exempel:

Alla vuxna och föräldrar måste prata med de unga. Detta kan leda till
bättre *hem förhållanden och miljö*.

får läsarna genom sammanhanget avgöra om det är två saker som räknas upp: bättre hemförhållanden och bättre miljö eller om det kanske är tre: bättre hem, bättre förhållanden och bättre miljö.

Upprepning

Råd till studenter:

- Undvik innehållsliga upprepningar i skrift.
  - Variera inte grundläggande begrepp i en vetenskaplig text.
  - Undvik att överanvända vissa pronomen eller andra småord.
-

Upprepningar i skriftliga texter stör mer än upprepningar i talad text. Skriftliga texter förväntas vara mer koncentrerade och läsare som inte förstår det skrivna kan gå tillbaka i texten och läsa oklara delar flera gånger.

Upprepningar i studenttexter kan bero på att studenter som försöker skriva tydligt blir övertydliga för att undvika missförstånd:

I sin analys vill Eidevald få fram /.../Eidevald vill även få fram /.../
Dessutom vill Eidevald få fram...

Om hänvisningarna som ovan ingår i samma stycke med korta avstånd och om stycket inte innehåller hänvisningar till andra personer kan namnet lätt bytas ut mot ett pronomen:

I sin analys vill Eidevald få fram /.../Han vill även få fram /.../ Dessutom vill han få fram...

Oftast är det lättare att ta bort upprepningar av innehåll än exempelvis grammatiska ord eller funktioner. I följande exempel upprepas det allmänna pronomenet *man* som är subjekt i satserna och därför inte kan strykas:

Ledarskap har *man* användning av under större delen av dagen när *man* arbetar med barn. Beroende på vad för sorts barn *man* leder så måste *man* göra på olika sätt; till ett moget barn måste *man* först säga till, sen förklara varför och sedan visa det i verkligheten...

Ett sätt att undvika upprepningar kan vara att ersätta ordet med ett tydligare innehåll som sedan kan varieras:

Ledarskap har *pedagoger* användning av under större delen av dagen när *de* arbetar med barn. Beroende på vad för sorts barn *pedagogerna* leder så måste *de* göra på olika sätt; till ett moget barn måste *de* först säga till, sen förklara varför och sedan visa det i verkligheten...

Ett annat sätt att undvika upprepningar kan vara att formulera om meningarna så att en del av upprepningarna försvinner:

Ledarskap *kan användas* under större delen av dagen när *man* arbetar med barn. Beroende på *barnen* måste olika anpassningar *göras*, till ett moget barn måste *man* först säga till, sen förklara varför och sedan visa det i verkligheten...

För att undvika upprepningar använder en del studenter istället olika synonymer i sin text. I vetenskapliga texter är det dock viktigt att inte variera ordvalet utan ett tydligt syfte eftersom innehållet då kan bli otydligt. De i vissa sammanhang synonyma uttrycken *undersökning-analys-studie*, *rapport-paper-essä*, *påpeka-frambålla-betona* och *problem-svårighet-krux* som har samma kärninnehåll kan inte bytas ut mot varandra utan att det blir en innehållslig eller stilmässig skillnad. I vetenskapliga texter är det speciellt viktigt att hålla fast vid ett begrepp för att undvika oklarheter och misstolkningar.

f) Tecken – interpunktion och stavning

Kommatering

Råd till studenter:

- Sätt ut kommатеcken där det blir naturligt för läsarna att göra en paus i texten.
  - Sätt inte ut något kommатеcken om du är osäker.
-

I studenttexter är det vanligt både med alltför många kommатеcken och alltför få kommатеcken. Här är exempel från studenttexter där kommатеcken placerats så att de bryter sambanden i texten:

Odlingsrösen har kommit till då människor som odlade marken har

slängt upp stenar på hög, för att göra marken mer odlingsbar.

Skolverket menar att, för att förstå vad som påverkar elevers resultat är det relevant, att studera hur undervisningen organiseras liksom arbetssättet och arbetsformerna i och utanför klassrummen.

När vi stannar upp och reflekterar, kan vi få kännedom om vår förståelse av arbetet. För att kunna förändras, måste vi kunna reflektera och se alternativa lösningar.

Rådet man kan ge till studenter som är osäkra på hur de ska kommatera en text är att det bättre att kommentera för lite än för mycket. Ett kommatecken är en signal till läsarna att göra en kort paus i läsningen. Om kommatecknet bryter sammanhagen i texten påverkar det läsarnas tolkning. Om det däremot saknas kommatecken kan läsarna ofta själva kompensera för detta genom att göra en kort paus i läsningen där det blir naturligt i sammanhanget.

Stavning

Råd till studenter:

- Kontrollera stavningen efterhand som du skriver, men framför allt när du har gjort alla slutgiltiga ändringar i texten.
  - Låt någon annan korrekturläsa din text.
-

Vetenskapliga texter med många stavfel ger intryck av att studenten inte behärskar språket på den nivå som krävs eller att studenten inte har lagt ner tid på att följa stavningsnormer. Det kan leda till att läsarna fastnar i textens yta och därmed får svårare att ta till sig innehållet. Det kan också leda till att läsarna börjar fundera över om det förutom brister i stavningen även kan finnas brister i textens innehåll och att studenten kan ha slarvat med annat än korrekturläsningen.

Perfromansanalysen publicerades första gången 1992, och gick ut på att analysera högstadielevs skriftliga produktion, men hade innan det använts i Huddinge kommun av andraspråkslärare, och efterhand även presenterats för utomstående. Mallen för analysen gick då i stort ut på att inventera orförrådet genom att lista varje ordklass för sig.

Stavning är ett av de områden i svenska språket som är tydligast normerat och det finns goda möjligheter för studenter att själva kontrollera sin stavning på olika sätt. (Se översikten över handböcker i slutet av kapitel 7.) Om stavningssvårigheterna hör ihop med någon form av läs- och skrivsvårigheter kan det dock vara svårt för studenterna att själva hantera denna del av textgranskningen. (Läs mer i kapitel 11 om hur du som lärare kan se och upptäcka detta och vad du bör göra om du upptäcker det.)

Förslag på vidare läsning

Ask, Sofia (2011). *Hållbara texter. Grunderna i formellt skrivande*. Stockholm: Liber.

Ask, Sofia (2007). *Vägar till ett akademiskt skriftspråk*. Växjö University Press

Bläsjö, Mona (2004). *Studenters skrivande i två kunskapsbyggande miljöer*. Stockholm: Almqvist & Wiksell

Lindstedt, Inger (2002). *Textens hantverk. Om retorik och skrivande*. Lund: Studentlitteratur.

Strömquist, Siv (2008). *Konsten att tala och skriva*. Malmö: Gleerups.